

Lausunto hallituksen esitysluonnokseen Rajavartiolaitoksen varautumista tukevien toimivaltuuksien tarkistamiseksi

KH 19.01.2026 § 25
95/00.04.03/2026

Valmistelijat ja lisätiedot (etunimi.sukunimi@tornio.fi)
Kaarlo Suutarinen
Jukka Kujala

Sisäministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rajavartiolaitain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan laajennuksia Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksiin erityisesti Schengen-alueen sisärajoilla ja merialueilla. Rajavartiolaitoksella olisi oikeus suorittaa sisärajoilla ajallisesti ja alueellisesti rajattuja tarkastuksia rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Toimivaltuuksien tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen tilannekuvaa sisärajoilla ja vähentää tarvetta sisärajavalvonnan väliaikaiselle palauttamiselle.

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan uutta merenalaisen kriittisen infrastruktuurin valvontatehtävää sekä siihen liittyviä toimivaltuuksia Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä. Rajavartiolaitokselle säädettäisiin myös Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen 110 artiklan mukainen oikeus pysäyttää ja tarkastaa talousvyöhykkeellä liputtomaksi epäilty alus sekä sellainen suomalainen alus, joka käyttää väärää lippua tai kieltäytyy näyttämästä lippuaan.

Esityksessä ehdotetaan myös muita muutoksia ja täsmennyksiä Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia ja viranomaisyhteistyötä koskevaan sääntelyyn. Lisäksi selkeytettäisiin rajajoukkojen liittämistä Puolustusvoimiin koskevaa virkamiesoikeudellista sääntelyä.

Tausta

Esitys toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaa, jonka mukaan Rajavartiolaitosta koskeva lainsäädäntö, mukaan lukien toimivaltuudet, päivitetään vastaamaan rajaturvallisuuden tarpeita. Esitys liittyy myös hallitusohjelmassa tarkoitettuun häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkasteluun Rajavartiolaitoksen hallinnonalalla.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2026 lisätalousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Tavoitteet

Esityksen tarkoituksena on parantaa Rajavartiolaitoksen varautumista ja mahdollisuuksia vastata muuttuneen turvallisuus- ja

toimintaympäristön vaatimuksiin.

Esittelijä

Päätösehdotus

Tornion kaupunginhallitus päättää antaa lausuntonaan seuraavan:

Tornion kaupunki on perehtynyt hallituksen esitysluonnokseen, jossa ehdotetaan Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista erityisesti Schengen-alueen sisärajoilla ja merialueilla. Esityksen tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen tilannekuvaa sisärajoilla sekä vähentää tarvetta sisärajavalvonnan väliaikaiselle palauttamiselle.

Tornion kaupunki kiinnittää huomiota erityisesti esityksen mukaiseen uuteen 28 b §:ään (Toimivaltuudet sisärajoilla), jonka mukaan rajavartiomiehellä olisi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi oikeus Schengen-alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä ilman rikosepäilyä muun muassa ottaa haltuun asiakirjoja, tavaroita ja kulkuneuvoja, suorittaa henkilöntarkastuksia sekä ottaa henkilöstä kuva.

Henkilöiden vapaa liikkuvuus ja perusoikeudet

Tornion kaupunki korostaa, että Tornion alueella ja Tornionjokilaaksossa henkilöiden vapaa liikkuvuus on keskeinen ja arkielämässä välittömästi vaikuttava Euroopan unionin perusoikeus. Henkilöiden vapaa liikkuvuus perustuu Euroopan unionin kansalaisuuteen (SEUT 21 artikla) ja Schengen-säännöstöön, ja se muodostaa olennaisen osan unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta (SEU 3 artiklan 2 kohta).

Sisärajoilla tapahtuvan viranomaistoiminnan tulee olla poikkeuksellista, tarkkarajaista ja oikeasuhtaista, jotta se ei tosiasiallisesti muodostu sisärajavalvonnaksi eikä heikennä henkilöiden vapaata liikkuvuutta tai muita perustuslaissa ja EU-oikeudessa turvattuja perusoikeuksia.

Toimivallan laajentamisen arviointi

Tornion kaupunki katsoo, että sisärajoilla toimivaltuisten viranomaisten – erityisesti poliisin ja Tullin – nykyinen toimivaltajärjestelmä on vakiintunut, toimiva ja tarkoituksenmukainen. Kaupunki ei pidä perusteltuna viranomaistoimivallan päällekkäisyyden laajentamista sisärajoilla tilanteessa, jossa voimassa oleva lainsäädäntö jo mahdollistaa tehokkaan viranomaisyhteistyön ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen.

Esityksessä ehdotettu Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentaminen sisärajoille merkitsisi käytännössä uuden, rajaturvallisuustehtäviin erikoistuneen viranomaisen tarkastustoimivallan ulottamista alueelle, joka Schengen-järjestelmän lähtökohdan mukaan on vapaa rajatarkastuksista. Kaupunki katsoo, että tämä muutos on omiaan hämärtämään sisärajojen ja ulkorajojen välistä oikeudellista eroa.

Perusoikeuksien suoja ja oikeasuhtaisuus

Vaikka 28 b §:ssä tarkoitettut toimivaltuudet on sidottu pakkokeinolain menettelysäännöksiin, Tornion kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että toimivaltuuksien käyttö ei edellyttäisi rikosepäilyä. Ilman rikosepäilyä tapahtuvat henkilöntarkastukset, asiakirjojen haltuunotot ja muut puuttuvat toimenpiteet sisärajoilla merkitsevät olennaista muutosta perusoikeuksien ja viranomaistoimivallan väliseen tasapainoon.

Kaupunki katsoo, että tällaiset toimivaltuudet ovat lähtökohtaisesti poikkeuksellisia ja edellyttävät erityisen täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä sekä selkeää välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusarviointia.

Sääntelyn täsmällisyys

Tornion kaupunki pitää ongelmallisena, että lakiehdotuksessa käytettyä käsitettä ”Schengen-alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä” ei ole määritelty tarkemmin. Perusoikeuksiin puuttuvan sääntelyn tulee olla täsmällistä, ennakoitavaa ja kansalaiselle ymmärrettävää. Epämääräinen alueellinen määrittely voi johtaa laajaan ja ennakoimattomaan toimivallan käyttöön, mikä ei ole sopusoinnussa perustuslain vaatimusten kanssa.

Johtopäätös

Edellä esitetyillä perusteilla Tornion kaupunki katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö tarjoaa riittävät ja toimivat keinot sisärajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Kaupunki pitää ehdotettua Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista sisärajoille tarpeettomana ja perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena, eikä kannata esitystä esitetyssä muodossa.

Päätös

Jäsen Valtteri Aine poistui kokouksesta tämän asian käsittelyn aikana kello 15.07. Jäsen Karoliina Harjuoja toimi toisena pöytäkirjantarkastajana tämän asian käsittelyn ja päätöksenteon ajan.

Hyväksyttiin. Pöytäkirja tarkastettiin kokouksessa tämän asian osalta.
